

KÖDÖRÖ SÉSÉ TÎ BÊAFRÎKA | CENTRAL AFRICAN REPUBLIC

TIER 1 | USCIRF-RECOMMENDED COUNTRY OF PARTICULAR CONCERN (CPC)

USCIRF a yeke mbênî kündü sô ayeke tiri tënë tii sambélängö Nzapä yamba sô a sâla kusâla mabôko na mabôko na Govorma ti Kôdörö sésé titi Amerîka. Kündü sô a bâ gigi na ngû ti 1998 na pékô ti kötâ ndia sô a yéké tiri tënë ti sambélängö Nzapä yamba na yâ dunîya mobimba (IRFA). USCIRF a yéké sâla kusâla na ködê lègè ti bembängö ndo na ndô ti âkpälè sô a yéké si na sambélängö Nzapä ndé ndé. Lo yéké tokûa tondo wara lo yéké mû wängö na Gbiä, na ndokwa ti gbenyöngbiä tènè ti â gènè ngâ na kötâ kubu ti bâda halëzo. USCIRF a yéké yamba na ndokwa ti gbenyöngbiä tènè ti âgènè ti Kôdörö Sésé tii Amerîka. Tondo ti ngû ti 2018 ayeke âkôndâlö ti âbembängö ndo ti âwatokua na ndô ti âkpälè sô âla bâa sî âla sù tondo na ndônî ti mû na Govoroma ti Kôdörö Sésé ti Amerîka. Tondo ti 2018 a bâa mbîrîmbîrî tângo sô alöndö na nze ti nyenye ti ngû 2017 asî na nze ti kakaûka ti ôko ngû nî atâa sô si âmbênî âkpälè sô a yéké na yâ ti tondo asî na ngû ti 2017 pépe. Ti wara sango na ndô ti USCIRF, alîngbi ti gui na ngbânda tëerè wara ti pîka sînga na nömörö 202-523-3240.

Kôdörö Sésésésé ti BéAfrîka

Kötâ kôndâlö: Tënë ti yê sô a bâa tënë ti sambélängö Nzapä agâ na birâ, na kângbi na Kôdörö Sésé ti BéAfrîka. Na ngû ti 2017, fängö gbâ ti âzo ndâli ti tënë ti irî ti Nzapä ague na hüzü na taâ bê ngâ na tö ti kôdörö nî. Kpälè sô agâ na pekô ti fängö âgbâ ti âzo ngâ na pekô ti kpängö ti âmîsilimi sô asî lânî na ngû ti 2014; âturûgu tumba ayê ti âla ti hünzi gî marâ sô ayeke ti âmbörörö. Na tongo ndâ ti nze ti kûkurû Stephen O'Brien, towakuasû ti Bêndo ti gîgî sô ayeke bâa ndo na ndô ti müngö mabôko atombélä na ndô ti kpälè sô apka hünzîngö marâ na BéAfrîka. Birâ na pöpö ti âmîsilimi na âkeretiën agâ na âgbâ ti âkwâ ngâ âzo sô â hön sâki balé ôko a pké ndo ti âla. Âzo ahön kûtu ôko apké ndo ti âla na 2017, wüngö sô ahön lânî ti ngû 2014. Wüngö ti âmîsilimi mîngî nî sî akpè ndo, tongana amû âzo balé ôko, na yâ nî âmîsilimi miambe sî akpè. Na mbângè ti dö ti BéAfrîka, âmîsilimi alîngbi pépe ti sambêla ngâ ti tambûla yamba tongana sô bê ti âla ayê.

Na nze ti bêlawû, mbênî bûngbi ti USCIRF sô agâ na BéAfrîka a mä na mawa na bé kîringö tënë ti govoroma na pekô ti hûnda na ndô tënë ti pâsi ti âmîsilimi. Govoroma ake na kürü gô ti yêda sô gündâ ti kpälè sô ayeke kängängö lègè ti sambêla Nzapä yamba, fängö gbâ ti âzo tënë ti yê ti marâ abûngbi na tënë ti Nzapä, hünzîngö marâ ti mîsilimi, kängbîngö pöpö ti âmolênge ti kôdörö, kûngbîngö âda ti sambélängö Nzapä. Govoroma ti BéAfrîka atara ti zîa na sésé porosö ti lèngö söngö, alîngbi lo gbû kusâla nî ngangü ti kâi särängö sionî na âmîsilimi nga na ti lü lèngö söngö bîanî bîanî.

Na ngû ti 2018 USCIRF afa sô alîngbi ti dîko BêAfrîka tongana “ködörö ti kpälë”wara CPC na ködë lëgë ti Mângbi ti sâmbëlängö Nzäpä yamba (IRFA) tongana ti sô lânî na 2015.

Wängö na govoroma ti ködörö sésé ti Amerîka

- Dîko BêAfrîka tongana “ködörö ti kpälë”wara CPC na ködë lëgë ti Mângbi ti sâmbëlängö Nzäpä yamba (IRFA)
- Sâla kusâla ahön ti kôzo mabôko na mabôko na âkötä zo ti BéAfrîka, na Bêndo ti gîgî ngâ na âwamüngö mabôko ti bâa ndo mbîrîmbîrî ti kâi kpälë na pöpö ti âwaködörö, ti ke tiängö-ngbanga, ti vûnga tënë ti lëngö söngö, ti ne ngura (nzîä) ti sâmbëlängö Nzäpä yamba ti âkêtê wüngö ti marä ngâ ti mû na âla mabôko.
- Â kötä zo ti âda sango alîngbî ti sâla kwê ti lekere kêkerêke ti âmîsilimi ti BéAfrîka na:
  - bängö âmîsilimi tongana âmbâ ti âla âzo,
  - tüküängö ndo ti mâi bangô-do ti BéAfrîka,
  - särängö kûê ti mû âmîsilimi na kwa ti létäa,
  - kîrîngö na âmîsilimi sô a kpë ködörö wara sô a kpë da ti âla
  - zîängö na yâ ti mamândiä âmatânga ti âmîsilimi,
  - ngâ na lëkërëngö âda ti sambêla na âkûngbâ ti âmîsilimi sô abuba.
- Sâla kusâla na lingö ti siriri ti Bêndo ti gîgî ti fâa ngbanga wara ti sê âSelêka wara âanti-balaka sô ayeke âwandôli ti kpälë ti âyê ti kângbi, hünzîngö marä, ginon ti halë-zo. Âla sô angbâ lâkwê ti tîngö wâ ti kângbi na ti sänä na tère ti âzo;
- Lëkërëngö gerê ti kusâla ti âturûgu ti bätängö ködörö na müngö na kwa âmoléngé ti ndângörö kwê ti BéAfrîka;
- Mû mabôko lâkwê na ndokwa ti fängö ngbanga na lëgë ti mändängö kua ngâ ti mû mabôko na lëgë ti nginza na kötä dangbanga ti sängö mënë (CPS)
- Mû mabôko na kusâla tënë ti lëngö söngö na ndângörö osiö kûê
- Ngbâ lâkwê ti mû mabôko na âwakpeködörö na âwapkendo, mabôko ngâ na âpialö ti lëkërëngö ködörö

Sango na ndö ti ködörösê nî

Ködörösê Sésé tî BêAfrîka

Ïrî: Ködörösê Sésé tî BêAfrîka

Govorma: Ködörösê tî sêgbîä halëzo

Wüngö tî âwaködörösê: 5,625,118

Âbûngbi Nzapâ sô Govoroma azîa na yâ mama nzîä

Wüngö tî âzo sô ayeke voro Nzapâ*:

51% Nzapâ tî mänabê

29% Kätöfiki

10% Mîsilimi

5% Âzo sô avoro Nzapâ pepê

5% Âmbênî ndé

*Ndokua tî gbenyöngbîä tënë tî âgene tî ködörösê sésé tî Amerîka

Na Ködörösê Sésé tî BêAfrîka, birä, kpälê, kângbi na pöpö ti âwa BêAfrîka mîsilimi na keretiën atondânî na pekô ti fîngîngo gbîä ti ngû ti 2013. Fîngîngo gbîä sô agâ na pekô ti sô govorma a nôkpo na kusâla ti lo. Atâa sô sî âgbâ ködörösê ti pôtô wara ti âzo vukö amû mabôko na ngörögbîä ti kêtê ngöi ti löndö na ngû ti 2014 asi na ngû ti 2016, ngâ atâa sô sî asoro Faustin-Archange Touadera na ngû ti 2016, ngangü ti finî govorma sô angbâ taâ gî na yâ li-ködörösê (Bangui). Birä sô na pöpö ti ângbîna turûgu Selêka (mîsilimi) na antibalaka (keretiën) agâ na gbâ ti âkwâ sâki na sâki, wüngö ti âzo kîtu ûse na ndönî ngbangbo osiö (2.400.000) ayeke na yâ ti kpälê tënë ti sô yê kwê atia âla; wüngö ti âwakpêködörösê sâki okü na ndönî ngbangbo osiö na balê ûse (542,000), wüngö ti âwakpêndo asî ndürü na sâki omënë na ndönî ngbangbo miambe na miambe na hünzîngö ti ngû ti 2017. Wüngö sô ahön âtanga ti â mbênî ângû kwê. Na nze ti kakaûka ti ngû ti 2014 kündü ti Bêndo ti gîgî so ayeke bembendo na ndö BêAfrîka asû mbênî tondo sô na yâ nî afa atënë âantîbalaka ayeke na bibê ti hünzi âmîsilimi ti BêAfrîka kûê na ndo sô âla ayeke da. Na pekô ti kpälê sô abâa gîgî na ngû ti 2014, afa âmosokê 417 na ndö ti âmosokê 435 sô a éyéke na yâ ti BêAfrîka, wüngö ti âmîsilimi balê miambe na yâ ngbangbo akpê ködörösê nî. Âla sô angba abûngbi na kândo wara na yâ gbâ vaka ôko sî âturûgu ti Bêndo ti gîgî sî ayeke bata siriri ti âla. Na Bangui, âmîsilimi 99 na ya 100 akpê.

Bûngbi turûgu tumba balê osiö ayeke lëgbîä na ndö kötâ mbângê ködörösê nî kwê, atâa Govoroma, âturûgu ti ködörösê, âwafângö ngbanga a yéké na gbâkûrû wara ngangü ti kâi birä wara ti fa ngbanga na ndö ti âsiönî zo sô pépe. Ahön kwê, pikângö pätärä ayeke gue da na pöpö ti Govoroma na âla sô âmu ngombe. Na längö 19 (balê gümbâyä) ti nze ti fôndo âwatokua ti Govoroma ngâ na âwasêlê ti âturûgu kpälê asû mabôko na gbe ti mbéni mângbi ti käingö birä na gbelê ti bûngbi ti Sant'Egidio. Birä akîri atö ndânî kêtê längö na pekô ti süngö mabôko sô.

Ti kîri na siriri na yâ ti kôdörö ni, Bêndo ti gîgî atokua wüngö ti âzo 13,751 sô ahînga âla na iri ti Minusca. Ngbîna yê ngû ti 2014, Minusca ayeke na kpälê ti sâla kua sô a tö lo ndâ li nî agirisa pèpe sô ayeke tiri birä na âturûgu ti lo. Âturûgu kpälê ti âkeretiën ayeke bâa ti âla âturûgu ti siriri (Minusca) sô ayeke mîsilimi nî tongana âwato, âwandê sô agä ti buba kôdörö. Âla tene ti âla sô Minusca lâa ayeke gbû gî kôkô ti âmîsilimi.

Na lãngö 15 ti nze ti folondigi 2017 Govoroma ti Kôdörö Sésé ti BêAfrîka asoro molênge ti kôdörö halê-zo ti Congo Toussaint Muntazini Mukimapa tongana procureur ti kôtä dangbanga ti suãngö mênê, na yâ ti kôtä dangbanga ayeke wara âwafãngö ngbanga ti BêAfrîka ngâ na âwafãngö ngbanga ti kôdörö wandê. Kusâla ti âla ayeke ti fâa ngbanga na ndö ti âzo sô abi kôtä kpälê ngbîna yê na 2003. Atâa sô sî aziâ kôtä dangbanga ti suãngö mênê na sésé awê, kpälê mîngî akãnga légé ti tènê lo sâla kusâla. Kpälê sô ayeke sâla na terê ti âsiwîli ngâ na kpälê ti lãngöngö na zo na ngangü ayeke na yânî pèpe.

Na nze ti bêlawû ti 2017 âwatokua asâla tambûla ti kwa na Bangui ngâ na Boda sî âla bembe ndö na ndö ti sopê ti sämbëlãngö Nzapâ ti â kété wüngö ti âmîsilimi, ngôbo ti lëngö söngö sô Govoroma aziâ na sésé, ngangü ti birä nî ngâ na ngangü ti kîri na ngangü ti letâa. Âwatokua sô apîka lisoro na âkötä zo ti BêAfrîka, na âkötä zo ti âda-Nzapâ, na â kôtä zo ti Bêndo ti gîgî ngâ na sociétéé siwîli.

Sopê ti sämbëlãngö Nzapa yamba 2017

Kpälê ti kãngbi na hünzïngö marä: ngbîna yê na bêlawû, fãngö âzo ndâli ti tènê ti Nzapâ agio ngangü mîngî na pöpö ti âbûngbi turûgu sô ayeke na yâ ti kôdörö nî. Kpälê sô alîngbi na fãngö ngâ na kpëngö ti âmîsilimi sô lânî na 2014; âbûngbi turûgu a yéké na bibê ti hünzi kêtê wüngö ti marä sô ayeke âmbororo. Na töngöndâ ti nze ti kûkurû, watokua ti Bêndo ti gîgî sô a yéké bâa tènê ti müngö mabôko na âwapâsi Stephen O'Brien a dëköngö tènê ti sô abâa atënë gino ti hünzïngö marä ayeke ara BêAfrîka. Tongana ti sô asû na tondo, âkötä zo ti BêAfrîka a yéké na ngangü pèpe ti bembe ndö na ndö ti âkpälê nî sî lo lîngbi ngâ pèpe ti gbû âwabîngö kpälê nî.

Na âlãngö 13 na 14 ti nze ti bêlawû, na Bangassou, âantibalaka agwe na birä ngâ sî afâa âmîsilimi sô na pöpö nî imam Mahamat Saleh. Âturûgu kpälê sô ayê tâa ti hünzi hünzïngö âmîsilimi ti gbätä nî, âla tara kwê ti fâa âmîsilimi sô apkê agwe na mosokê ngâ na labatâni. Kötö-bwä Dieudonne Nzapalainga sô a yéké wandoli ti bûngbi ti âkötä zo ti âda-Nzapâ apîka pätärä ngangü sî na ndâ nî amû âmîsilimi sô aziâ âla na mamâ da-Nzapâ ti kätölîki, ndö sô kâ abâa atene wüngö ti âzo 2,000 akpê ayeke da. Lãngö kêtê na pekô nî, âSeleka agwe na birä sî âla afâa âgbâ ti âkeretiën.

Na längö 13 ti nze ti ngberere, âAntibalaka agwe na birä na mosokë ti Djimbi na Kembe si afâa âzo wüngö nî 26 sô na pöpö nî âimam üse. Âzo sô angbâ na finî afa atene âantibalaka anguru mosokë nî kôzo nî, wüngö ti âzo asi ndürü na balë ôko na üse ayeke na yâ nî lânî.

Ngbîna yê nze ti fôndo, na Batangafo, Zemio, Bria, ngâ na Pombolo, ângbîna turûgu ti Seleka na âAntibalaka ague da na birä ti tënë ti Nzapâ, âzo ngbango ôko akwi, âmbênî sâki bale ôko a kpë. Âbûngbi sô ayéké bâa tënë ti nenêe ti zo afa atene gi ti löndö na kakaûka ti si na nze ti ngberere âsiwîli 250 awara kwâ na yâ ti birä sô.

Püsüngö yamba âmîsilimi: Na kâpä ti tambûla ti kwa ti USCIRF na nze ti bêlawû ti 2017, âwatokua abâa atene atâa sô si azî âmîsilimi na Bangui ti kîri na âla na do ti ködörö angbâ lâkwê ti pûsu tâa yamba âmîsilimi.

Âmîsilimi alîngbi pëpe ti sigîgî ti tambûla yamba na ndo sô âla yéké da. Âimam na Bangui ngâ na Boda afa atene âmîsilimi ti gbätä ti âla alîngbi ti sigîgî ti hön ayo na kândo ti âla ahön kwê ayéké ngangü na âmîsilimi ti gue na mbênî gbätä wara vaka ndê. Âkötä âzo ti HCR na ti sociétée siwîli atene na USCIRF sô na do ti ködörö mbîrîmbîrî na kêtê ködörö ndo sô âkeretien ayéké da mîngî, âla yê pëpe ti bâa âmîsilimi atambûla yamba, âla ke ti tene âmîsilimi akîri na âda ti âla ngâ ti tene âmîsilimi asâla kusâla ti âla ti gîngö tënë ti gbe ti sésé. Âkötä zo ti HCR na ti sociétée siwîli atene ngâ sô na yâ âmbênî âkêtê ködörö, âmîsilimi alîngbi pëpe ti sambêla Nzapâ ti arâbu.

Kôzo sî birä sô asi, apûsu yamba âmîsilimi. Na bängö ndo, atene âmîsilimi ayeke âmôlengê ti BéAfrîka pëpe. Akânga lëgê na âmîsilimi na tënë ti mândängö mbëtî, na tënë ti sênî, na tënë ti wârängö mbëtî ti ngû wara danditê. Âla yeke bâa pâsi na zonga, atâa âturûgu ti bätängö ködörö kwê ayéké bâa âla tongana wandê.

Nzönî sango nî, na Bangui ngâ na Boda, âimam na âkötä zo ti âmîsilimi atene na USCIRF so azî âbariëre si âturûgu ti Bêndo ti gîgî sô adu ti bätängö sêsîrîrî ti âmîsilimi alöndö si âmbênî âmîsilimi akîri na ndo ti âla.

Bîngö tënë ti likundû na li ti zo: likundû ayeke mbênî yê sô ayéké ngangü na yâ ti dütingö ti âwaBéafrîka, bîngö tënë ti likundû na li ti zo ayéké na gündâ ti dörököngö nenêe ti zo. Âwâlî, âkangba, âmôlengê na âwazën a yéké wara mîngî bîngö tënë ti likundû na li ti zo, yê sô a yéké gâ na kanga, dörököngö zo wara kûâ. Âkpälê sô angbâ lâkwê na ngû ti 2017 na ayeke âAntibalaka ayeke sâla nî.

Pialö ti lëngö söngö: Atâa âpialö ti lëngö söngö, pîkängö pätärä na ngû ti 2017, Govoroma ti BéAfrîka a yéké na kpälê ti kâi birä sô. Na tângö ti tambûla ti kwa ti USCIRF na BéAfrîka na ngû ti 2017, Âkötä zo ti Govoroma ayê da pepê na pekô ti â dema ti âmîsilimi sô alîngbi pepê ti tambûla yamba ngâ na tënë ti sêsîrîrî ti âla. Govoroma ti BéAfrîka ayê da pëpe sô birä sô gündâ nî ayeke dörököngö nëngö ngâ na ngura ti âmîsilimi ti sambêla Nzapâ ti âla yamba, azîa ngâ na

ndö nî fängö zo ndâli ti sô lo voro mbênî Nzapâ ndê, hünzîngö kêtê wüngö ti âmîsilimi, kângbi tènê ti vöröngö Nzapâ ndê ngâ na künbîngö âda ti vöröngö Nzapâ. Govorma atene ti lo atene gündâ ti birä sô ayeke ndê.

Âkötä zo ti BéAfrîka, na gbelê ti kokô ti Sant'Egidio, asû mabôko na gbe ti mbênî mângbi ti käîngö birä na nze ti fôndo ti ngû 2017 mawa nî ayeke sô birä atöndâ nî gî na yâ ti ôko yenga nî. Na mabôko ti âgbâ ködörö wandê, Âkötä zo ti âda Nzapâ ndê ndê mîsilimi na keretiën asû mângbi ti lêngö söngö na nze ti kakaûka. Mbênî pikängö pätärä na gbelê ti âgbâ ködörö wandê amû lègè ngâ na âAntibalaka na bûngbi turûgu 3R ti sû mângbi ti käîngö birä na kêtê ködörö ti Nana-Mambéré.

Na ngû ti 2017, Govoroma ti BéAfrîka azîa na sésé kâpâ ti rökötöngö ngombé (DDRR) ngâ na mbênî kâmba ti kwa ti kîri na sîrîrî na lêngösöngö mabôko na mabôka na bûngbi ti âgbâ ködörö ti Afrîka. Azîa na sésé mbênî kündü ti tâa tènê, ti nzo ngbanga, fûta. Gbiä Touadera agbiän yâ ti govoroma ti lo, wüngö ti âgbelêgbiä alöndö na 23 ti sî 34. Wüngö ti âgbelêgbiä mîsilimi sô ayeke lânî otâ apûsu na miambe (8). Ködörö Sésé ti BéAfrîka a yéké na âgbelêgbiä ûse sô ayeke bâa tènê ti lêngö söngö na lo zîa ngâ na sésé mbênî kündü sô ayeke ndâli ti nenê ti zo na zarä. Âkötä zo ti ködörö amû mbîrîmbîrî sango na ndö ti pialö ti Govoroma sô pèpe. Na 2016, Gbiä Touadera azîa na sésé pialö ti kîringö na siriri na ndângörö ti ködörö nî kwê. Na ndembê ti tondo ti è sô, gî kündü balè ôko sî abâa gîgî gî na Bangui awe.

Töngana ti sô âpialö kûê ti sîrîrî na ti käîngö birä atî na ngû awe sô, âwaBêAfrîka ayeke dutî gî na gîngö bê. Alîngbi âgbâ ködörö wandê akîri amû mabôko mîngî. Âzo sô apîka lisoro na USCIRF atene atâa sô âpialö ti kîringö na söngö sô asâra na Bangui ngâ na Boda sô ayeke âkötä gbätä sî âitâ mîsilimi na keretiën atöndâ ti mä terê, alîngbi Govoroma ti ködörö Sésé ti Amerîka akîri amû mabôko mîngî ti tene täpandê ti pialö ti lêngö söngö sô asâla nî na yâ ti âkêtê kêtê ködörö kûê ti BêAfrîka.

Porosö ti ködörö ti Amerîka

Na ngû ti 2017, Govoroma ti Ködörö Sésé ti Amerîka akîri kêtê na pekô mabôko sô lo yéké mü kôzo nî na Ködörö Sésé ti BéAfrîka atâa sô lo ngbâ lâkwê ti mü mabôko na lègè ti köföro na âkusâla sô ayeke sâla ti yâpu âzo sô ayeke bâa pâsi tènê ti birä, âkusâla ti käîngö birä ngâ na nzönî lêngö gbiä. Âturûgu ti ti Ködörö Sésé ti Amerîka abûngbi na âla ti Uganda ngâ na ti âmbênî ködörö ti Afrîka amû mabôko ti kîri na siriri na tö ti Ködörö Sésé ti BêAfrîka. Âla gbôto terê ti âla na pekô ti sô âla tumba â bazengele ti sionî ti LRA ti Joseph Kony. Na ngû ti 2017, Govoroma ti ködörö sésé ti Amerîka ayeke kôzo ködörö ti sô amû mabôko mîngî na âkusâla sô ayeke sâla ti yâpu azo sô ayeke bâa pâsi tènê ti birä, lo mü wüngö ti nginza töngana \$124,990,467 ti nginza ti Amerîka. Na nze ti nabändurü ti ngû 2017, Govoroma ti Ködörö Sésé ti Amerîka ayê da ti pûsu tènê ti ngû ôko mandâa ti Minusca ngâ na mbângè ti pûsu wüngö ti

âturûgu na hüzü. Na längö 9 ti nze ti bêlawû Gbiä Donald Trump a tënë fadë nî yéké ngbâ lâkwê ti mü pekô ti yângâ ti lingö ti sêsîrî sô adîko Ködörö Sésé ti BêAfrîka tångana “ködörö kobêla”. Abi ngâ zingîri na ndö ti âzo sô kwê abâa atënë âla sî a yéké gâ na kpälê na BêAfrîka. Adîko na pöpö nî âpakara tångana: ngbîna gbiä Bozizé, ngbîna gbiä ti kêtê ngoi Michel Djotodia, âmokönzi ti ângbîna turûgu Seleka Nourredine Adam na Abdoulaye Miskine ngâ na “wamüngö tënë porosö” ti âantibalaka Levy Yakite.

Da lembê ti Ködörö Sésé ti Amerîka na Bangui a yéké tîrî ngangü tënë ti vöröngö Nzapa yamba, mângö terê na pätärä na pöpö ti âwävöröngö Nzapâ ndê ndê, lêngö söngö ngâ na nzönî fängö ngbanga. Lembê ti Ködörö Sésé ti Amerîka Jeffrey Hawkins ayeke têngbi terê lâkwê na Gbiä Touadera, âkötä zo ti ködörö, âkötä zo ti âda Nzapâ ndê ndê ti lê kîrîngö söngö na sîrîrî na ndö sesê ködörö nî kwê.